

9. Závěr

Na základě rozboru právní úpravy právních institutů umožňujících zajištění a konfiskaci výnosů z trestné činnosti je možné konstatovat, že bylo v České republice v uplynulých letech věnováno značné úsilí o systematické zavedení možností boje proti těmto nezákonným výnosům. Byly přijaty kroky směřující k dotvoření právního a institucionálního rámce, nejdůležitějším bodem je Rámcové rozhodnutí Rady EU o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků, který je implementován do českého právního řádu zákonem č. 253/2006 Sb. Je možné přijmout závěr, že tyto nové úpravy v oblasti práva aplikují významné mezinárodní standarty Evropské unie a moderních právních řádů vůbec.

Z hlediska praxe se však doposud nové instituty umožňující zajištění nestaly součástí běžné činnosti orgánů činných v trestním řízení. Nejčastěji používaným institutem je stále ustanovení o vydání věci podle § 78 trestního řádu, a to především proto, že je jeho nasazení formálně i administrativně jednoduché a spektrum možností pro jeho využití široké, dále pak není nutné provádět i rozsáhlé dohledávání majetku. Postačí písemné či ústní výzvy k vydání věci důležité pro trestní řízení, forma rozhodnutí je opatřením, je tedy na místě aplikovatelná okamžitě, postačí pouze sepsání protokolu o vydání věci a ta může být za souhlasného stanoviska osoby, k níž výzva směřovala, přejít do rukou příslušného policejního orgánu. Tento postup, společně s aplikací ustanovení o odnětí věci podle § 79 trestního řádu, je zpravidla realizován při provádění domovních prohlídek resp. prohlídek nebytových či jiných prostor.

Ve druhé polovině roku 2007 se uskutečnil průzkum Odboru bezpečnostní politiky⁴⁸ Ministerstva vnitra České republiky, zaměřený především na využití jednotlivých zajišťovacích institutů trestního řádu jeden rok po nabytí účinnosti zákona č. 253/2006 Sb. Na základě výstupů z tohoto průzkumu bylo zjištěno, že postup dle §78 (resp. §79) trestního řádu je policejními orgány využíván nejčastěji a plynou z něj i poměrně velké objemy zajištěných hodnot, kvantitativně však nepříliš dobře

⁴⁸ Výsledky uvedeného průzkumu s konkrétními údaji a hodnotami k jednotlivým zajišťovacím institutům trestního řádu, jsou k dispozici na intranetových stránkách ministerstva.

vyjádřitelné. U zajišťovacích institutů podle ustanovení §§ 47 a 347 trestního řádu jsou podmínky složitější, navíc vstupuje do hry ta skutečnost, že o jejich nasazení v rámci daného trestního řízení rozhoduje státní zástupce a policejní orgán mu k tomuto postupu dává podnět, odůvodněný provedeným majetkovým šetřením k osobám obviněných. Už to, že lze samotná ustanovení použít u osob, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu je omezující.

Z praxe je možno vysledovat několik dalších možných problémových oblastí, které úzce s problematikou využívání jednotlivých zajišťovacích institutů souvisejí. Jedná se o např. taktické hledisko, kdy využít rozhodnutí o zajištění výnosu/majetku, nebo způsob doručování usnesení o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky samotné bance, která vede účet, na němž mají být peněžní prostředky zajištěny. V této souvislosti bylo vyžádáno stanovisko České bankovní asociace, komise pro bankovní a finanční bezpečnost, aby se ujednotil přístup některých bank, resp. jejich poboček a usnesení nemuselo být složitě doručováno na centrálu banky a již jeho doručení na příslušnou pobočku bylo realizováno samotné zajištění peněz na účtu a nemohlo tak dojít k jejich vyvedení z dosahu orgánů činných v trestním řízení (což je v dnešní době především internetového bankovníctví poměrně snadné a časově nenáročné).

Dále se jedná o problematiku družstevních záložen, na území České republiky jich v současné době působí ještě cca 20 aktivních, přesto je využití zajišťovacího institutu podle § 79b trestního řádu prakticky nulové. Byla proto do finančního šetření přidána i možnost zjišťovat informace od těchto subjektů.

Je poněkud složité např. vyjasnit otázku, jak ocenit družstevní podíly a využít tak zajištění skutečné hodnoty např. bytu a nikoliv jen hodnoty družstevního podílu, obdobná situace je i ocenění obchodního podílu ve společnostech, nad to je zde někdy velmi složitá a nákladná správa takto zajištěných komodit, u některých je tato správa pak prakticky nemožná.⁴⁹

⁴⁹ výkladové stanovisko NSZ č. 6/2005 ke správě obchodních podílů

Hlavní příčinou nastalého stavu je ale především malé povědomí orgánů činných v trestním řízení o tom, jak a kdy lze uvedených zajišťovacích institutů využít, jakých je třeba splnit podmínek atd. Dále skutečnost, že existuje jen velmi málo specialistů na uvedenou problematiku.

V předchozích kapitolách byl důkladně popsán postup a instrumenty, které je možné použít pro zajištění výnosů z trestné činnosti, přičemž na začátku byl definován výnos z trestné činnosti a podmínky, které jsou nutné k jeho zajištění. Vedle těchto „jasných“ případů stojí poměrně dlouhá řada případů, kdy existuje osoba, která disponuje velkým majetkem, který nabyla náhle, evidentně si na něj nemohla vydělat, nezískala jej v restituci nebo dědictvím, přesto se nepodaří dohledat zdrojovou trestnou činnost, ze které majetek, tedy výnos pochází. Potom tedy zůstávají obrovské majetky mimo dosah zajištění v trestním řízení a jsou v podstatě nedotknutelné (až na možnost řádného zdanění, čímž ovšem dojde k legalizaci tohoto majetku). Podle odhadů jde v České republice o tisíce lidí, jichž se tzv. UFO zisky⁵⁰ týkají. Jde tedy o majetky z neznámých, neidentifikovatelných zdrojů, pro které je typické, že zde chybí průkazná vazba mezi majetkem a trestnou činností. Hodnota takových věcí se v České republice odhaduje na stovky miliard korun.

V těchto případech je česká legislativa stále pozadu, zatímco v cizině je již ve většině právních řádů v rámci zajišťování výnosů z trestné činnosti zakotvena zásada obráceného důkazního břemene (např. USA, Německo), v českém prostředí je povinností orgánů činných v trestním řízení dokázat pachateli, že peníze nabyly z trestné činnosti. Proto je možné disponovat neuvěřitelnými majetky a není povinností komukoliv vysvětlovat, kde je původ takového majetku. K vysvětlení původu majetku dojde pouze, pokud taková osoba podá dobrovolně vysvětlení, přičemž ta jsou většinou velmi bizarní, těžko uvěřitelná, nevěrohodná, ale přitom obvykle postavená tak, že jsou nevyvrátitelná.

U UFO-zisků jde o případy, kdy je zřejmé, že majetek nepochází z legálních zdrojů, ale kde chybí souvislost s konkrétním trestným činem. Policie a ani jiné orgány činné v trestním řízení v České republice tedy nemají možnost takové osoby trestně

stíhat, žalovat či soudit a rovněž zde není žádná možnost takový majetek zajišťovat či následně konfiskovat.

⁵⁰ Zimmer, V. Perspektivy efektivního modelu vyhledávání a konfiskace zločineckých zisků v ČR. Odhalování a identifikace výnosů z neznámých zdrojů a podezřelých obchodů. Sborník vstupních studií I. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-42-8